

GAZETA TRANSILVANIEI.

Gazeta are de 2 ori: Mercuria și Duminică, Fără, cându concedu ajotărie. — Pretului: pe 1 anu 10 fl., pe 1/2, 3 fl., v. z. Trieri osteru 12 fl. v. z. pe unu anu s'au 2 1/2 galbini moa. sunătoare.

Anul XXXV.

Se prenumera la postele c. si r., si pe la DD. correspondenti. — Pentru serie 6 cr. Taca timbrala a 30 cr. de fiecare publicare.

Nr. 81.

Brasiovu 30/18 Octobro

1872.

MONARHIA AUSTRO-UNGARICA.

Transilvania.

Brasiovu 28 Oct. 1872.

Tragemu atentia romanilor la urmatōrii provocare ce taia in faculu celu mai neesperatu de lipsa si poporului nostru. Scol'ă pentru meseria se infiintasa in Brasiovu. S'au denumitu totu personalulu dirigerii si alu iningrirei de ea, intru care inse nu vedemu nici un romanu; deacea ne si miramu. ca ne aflamu invitati a reproduce provocarea respectiva. O facemu inse spre a trage atentia la niste problemele cele incordate catra cultura:

„Provocare.

Contra meseriilor din Brasiovu.

In 3 Noembrie a. c. se voru deschide ambele clase pregatitoare si primul curs alu scolii de industria in cercandariulu Brasiovului si deodata se va inchide scol'ă de domineca sustinuta pana acum de renunțarea industriaria.

Problema scolii industriale se pōte lua din trei puncturi de vedere:

1. Că se se conserve cunoscintele tinerilor castigati in scol'ă populara si respective in scol'ă reale, prin urmare se se exercite, se se aplice si dupa potentia se se estenda.

E vorba, a astupa lacunele aflate, a versa lumina in cele neprecupte si unde numai se pōte a deschide perceptei nōne si mai fundamentali.

2. Scopulu principale alu acestei scolii e ajutarea invatacelor meseriasi in chiamarea loro. Din campulu cunoscintelor de lipsa in speciale se primēscă ceea, ce le vine mai indemana spre a-si invatia si escocuta bine meseri' sa: desenmu, fizica si chemia si aplicarea loro in tehnologia. Scol'ă de industria se fia d'ar aditricia teoretica a maistrului si catu e posibilu se latiesca instruire invatacelului in chiamarea sa prin cunoscintele scientifice, punendulu pe temelia tare.

3. Scopulu acestei scolii e in fine a destiepa pōft'a si iubirea la activitatea spiritalu si a indemna la cultivare ulterioara de sene si a sustiene o vietă in ei pentrucă aplicarea la scientia si arte, la realu si frumosu, se se executie si intărească.

Dupa tempu prim'a problema trebuie se precēda, dupa cerint'ă de tempu a dou'ă trebuie se prevaleze, d'ar catu pentru insemnatete cea din urma — e rezultatulu celu mai bunu alu culturii scolari. — Una scol'ă in sensulu si spiritalu acesta vre si trebuie se fia scol'ă nōstra industriaria.

La cercetarea ei suntu deopotrivă indreptatiti toti invataceli de meseria fora privire la nationalitate si confesiune, pe catu poseda pregatire receruta. Cei intrati suntu obligati a cerceta scol'ă regulatu.

Pentru intraru in prim'a clasă a scolii pregatitōrie e deajunsu pregatirea primitiva in scolele populari, cum le prescrie statulu. (D'ar limb'a? ! R.) Elevii absoluti de scol'ă reale in. s'au carii la examenu dovedescu acelesi cunoscintele, potu indata intra in scol'ă anunita industriaria (clasa III).

Banii de scol'ă, didactulu, o 4 fl. pentru pamenteni din cercurile cele 11 istorice ale sasimeii, d'ar pentru pamenteni din afara de sasime 8 fl.,

pentru pauperii din Brasiovu inse diligenti platesce didactulu casa' orasului. Se deppne in rata tri-lunariu cate 1 resp. 2 fl. inainte la Directorulu.

Parintii, tutorii si maistri, cari voru a li se primi fi, clientii s'au invatacelii in scol'ă sub conditiunile de susu se provōca, că duminica in 27 Oct. a. c. inainte de am. dela 10—12 ōre, si in dilele urmatōrie pana la deschiderea scolii meseriasi, s'ar'ă dela 6—7 ōre in casa' de lectura a reuniunii industriale (strat'ă caldărarilor nr. 515), se se insine cu elevii la directoru, se le producă testimoniale despre cercetatul scolii pana acum si se deppna prim'a rata din didactulu.

Meseriilor nostri prin mijlocule oferite de catra incl. universitate sasessa si comun'ă Brasiovului destulu de maritimōse spre redicarea si sustinerea aceste scolii, li se deschide multu favorabile ocasioe a-si arma eredi chiamarii sale cu cele mai bune arme pentru lupt'a, ce le sta inainte cu finirea calai ferrate, frunte cu industri'ă apusulu departe propasita. Legea statulu, ordinea industriei (Art. de lege VIII din 1872 § 42 c.) li mai deobligă aprisatu a-si sili invatacelii la cercetarea scolii industriale.

Macaru de s'ar folosi parintii, tutorii si maistri de tempu si de ocasioe, timpul nici odata nu se va mai repara, ocasioe mai favorabile cu greu se va da vreedata.

Brasiovu in 25 Octobro (1872)

Comisiunea industriale
Dr. Trauschensfels
Presedinte.

E in adeveru favōre pentru plasa' meseriasiloru, d'ar si a poporului, care nu are pamentu se sustiene, redicarea de scol'ă că acesta, pentru a se perfectiōne in meserie; inse deca limb'a institutiunii e numai german'ă si in scolele populari romane nu se pōte invatia nicăreă germanese, nime nu pōte trage folosulu din ea decat'ă d'ar numai sasii. Asia aici sasii, colo maghiarii - si facu scol'ă in limb'a loro din averi comune si romanulu se remana astel'ă bataia de jocu! Partea de avere comună a proportiōne sarcinelor se se de romanulu, că se-si indlesnescă si alu asemene cult'ă in limb'a lui, atunci va fi iustitia, nu cum dice Palacky dupa. S. Aug. „Remota iustitia, quid sunt regna, nisi magna latrocinia.“

Rupe (Cobalnu) 26 Oct. 1872.

Credu Die Redactore ca, atatu D. Vostră catu si publiculu celitoriu intregu va fi curiosu a si ce s'ă intemplatu cu bravulu preutu romanu Popescu de aci in urm'a actului seu oficiosu din nr. 78 alu Gazeteli de sub titulu: „Asia se. face toti preuti!“ Pentru aceea m'am decisu a Ve inform'ă pana la fine totu ce va urm'ă in acest'ă causa. — Dupa ce amentulu preutu a respinsu blanchetulu maghiarogermanu preu cum si comit'ă-i, — asia antist'ă opidana scrisu oficiatului, si acest'ă provōca de non pre paroculu P. că in terminu de 3 zile se pregătescă acele blanchete tramesu a dou'ă ōra de catra oficiatulu; apoi ce a mai urmatu lasu se vorbesca alu doile acta urmatōriu alu paroculu P.

Nr. 33 1872.

Preu onoratu oficiatulu scaunale!
Dupa ce subscrisulu primulu scrisōrea Preu on. oficiatulu scaunale cu Nr. 2628, data in 21 Oct.

a. c. si neprecupendū-o, fiindu in limb'a germana, ma nepotendū-o nici cel'ă din causa, ca e scrisă forte reu, — asia a trebuitu se me ducu pre strade, că se afia pre ceneva se lu-rogu s'ō cetōsea, si se-mi explică cupresulu ei, si de si o am dat'ō unui germanu s'ō cetōsea, chiar' si acel'ă nu pōt'ă a o cel'ă regulatu, ci dupa cum a intielesu elu, cuprinsulu aceli scrisori aru fi că: dupa ce onorabil'ă antist'ă opidana a comunicatu sub Nr. 599, 17 Oct. responsulu meu din 15 Oct. Nr. 31, preu onoratulu oficiatulu scaunale, relativu la blanchetulu destinatu pentru scrisura tinerilor nascuti in 1853, si prin care responsu alu meu am responsu acelu blanchetu din causa, ca e facutu numai in acestu maghiaru si germanu, si am pretensu a mi se tramete in testu romanu, — asia preu onoratulu oficiatulu scaunale prin mentionat'ă scrisōre de sub Nr. 2628 m'ar receră de nou in acestu respectu si me provōca că in terminu de 3 zile se-si asteru blanchetulu pregatitu, adeca acelu blanchetu ce l'am fostu responsu in 15 Oct., si lu-respōsu si acum a dou'ă ōra. —

Mi-pare forte reu, ca preu onoratulu oficiatulu scaunale v'ă a combatu cu § 16 din Art. de lege 44 din 1868 **pre § 10 si 14** din acelu Art. si pre bazea caror'ă eu am responsu blanchetulu desu memoratu; ca-ci atunci, candu ca un § s'ar combatu altulu totu din un'ă si aceea lege, tot'ă legea ar' fi numai una frasa neintielesu, nus estaru si unu chausu ce numai unu arbitriu anarchien l'ar' pot'ă practisă si nici de catu unu constitutiōnismu adeveratu. —

Mi-pare forte reu mai de parte, că preu onoratulu oficiatulu scaunale confunda limb'a oficiosă a municipiulu (pre cum intielegu din acesi scrisōre . . .) cu limb'a oficiosă o besericele romane, si voliesc a postpane preu acesti'ă celei altale! Municipiulu - si esere limb'a lui oficiosă in afacerile si administratiōne lui politica interna, d'ar candu vene in correlatiōne si correspondenti cu alta corporatiōne si chiaru cu besericele romane, carea are eschisivu numai limb'a romana de oficiosă, atunci municipiulu, respective oficiulu municipiulu au a respectu limb'a oficiosă a acesti'ă! De unde se intielege, ca amplotii politici, că cel'ă ce an de a face cu corporatiōne de diverse nationalitati, aru fi datori a sci limb'a aceli corporatiuni, si chiaru, candu municipale in sasime că si in tot'ă Transilvania suntu impopulate cu majoritate romana cu pueina exceptiōne, ar' fi deontabile că ori care amplotiu se scie limb'a romana . . .

Deca preu onoratulu oficiatulu prin scrisōrea desu amentita aduce si aceea impregiurare inainte, ca adeca eu in anulu trecutulu totu unu asemenea blanchetu in testu germanu l'am pregatitu fora alu respingē, — nu urmēsă ca, deca una data am amblatu pre strade, se cautu unu explicatoriu, a-si fi obligatu a cautu totu de un'ă — de cate ori mi tramete preu onoratulu oficiatulu scaunale scrisori in alte limbe ce nu-su alte mele — atari falacitori; apoi preu onoratulu oficiatulu scaunale scie, ca pretiul romanu nu suntu in puseiōne de a plati translatori, ma abia subsistamu si insine, ca-ci de exemplu, desi subscrisulu pōrta procesu de vr'ō cativa ani pentru castigarea portuniēne canonice, si cărea am derupatu a o castigă — intre alte — pre bazea § 23 alu Art. 53 din a. 1868, si desi Inaltulu ministeriu regescu ung. de culte si instruce-

telor nationale, si pentru progres in retorica sa era s'a decisu a se tiene sedintia asa numite sedintile extraordinare. — In fa-cara septima unadta, la cari este obligat a lua parte activa fa-cara membru, parte prin declaratiuni din diverse materie scientifice, parte prin disertatiuni mai alesen de cupresu religios-morale. —

Inisufu S. Vasilescu
presedinte.

Dionisiu Velicescu
not. corespond.

Reflexiune.

Unu nu scu cine, avendu cheful, se scria in Gazeta (nr. 79) de „Unire, Neunire, gr. calolicism, gr. orientalism etc.” — Intre altele, denuntia publicilor romanesc simpla-mente, ca in Blasiu se invetia: jura si istoria besericesca etc. cea papistasiesca.

Eu, care am ondre, a propune acestea studia, lu- potu aseraru pe acela scriitoriu, se n'alba neca una grigia din partea acest'a, ca la noi se inventia istoria si dereptulu particularu alu besericea si nostra, si se pune mare pretiu pe acestea obiecta. Ma mira inse, ce nasu potu ave unii omeni, cari cu clevele de acestea, vreu se tulbure opiniuna publica.

Vino, bunulu meu, in Blasiu, si te convinge, procura-ti informatii sincere, ori intreba de acei tere obositi de studia, pe carii diatre ei, nu-ti peatu, a-i numi, numai eca asa: scandalos, inert, mogici etc. — Ada, frate, dela acela, ca de securu, au mai multa scientia din istoria si dereptulu besericea nostra, ma si omnia mai multa, de catu acela, carele in confesia si contradictoria sa scriere „de unire si neunire” se rusinea, grobian-amente, a acusa pr veneratulu cleru, fora probe, numai eca asa cu: superstitiune, intunerecu, obscurantismu, neapassare etc. In urma, un'a numai te rogu, ca de alta data, se inveti ordnu juridic, se cerci mai autaju, si apoi se judeci, se-ti acuri informatiuni mai bune, si apoi se esi in forulu celu mare alu publicitate!

Blasiu 27 Octobru 1872.

Dr. Ioane Ratin
prof. de istoria, si dereptulu besericescu, in seminarulu teologicu din Blasiu.

Discursiu deputatulu Demetriu Bonciu.

pronuniatu in camera Ungariei la 10 Octobru 1872, cu ocaziunea dezbaterii speciale a proiectulu de adresa, si cu privire la emendamentulu deputatiloru nationali romani.

Siacuru o marturisescu, ca mi-ar' fi mai placutu a nu vorbi. (Ilaritate.) Se pricepe, ca numai deca emendamentulu se primese. Eu m'am insericu, ca-ci amu fostu pregatitu, ca dora multu, se'u mai multu nu voru primi emendamentulu, prin urmare am voutu se vorbescu intru apararea emendamentulu. Dara, dupa ce neei unulu nu s'a pronuniatu, ca primese se'u emendamentulu, credu, ca am intratu corectu, sustinendu-mi eventulu, pe candu se va fi declarat u cineva contra acceptarii emendamentulu.

De altmuntrea n'am intentiunea, cu ocaziunea dezbaterii acestui emendamentu, respective a dezbaterii speciale a sup'a adresei, a debatea chestiunea nationalitatiloru; der' a ni areta in adresa dispusitiunea spre resolverea chestiunei de nationalitate, seu, pentru ca se me pronuniau si mai clara, a ni areta aplicarea d'a pune odta capetu chestiunii nationalitatiloru, adu de oportunu, necessariu si si folositoriu.

Nu se pote nega, ca art. de lego 41, d'in 1848, nu indetlesce nationalitate patriei, si, de si nationalitate o respecteza, ca lego obligatoriu, dera dupa ce n'a esperatu indetelire comuna, chestiunea de nationalitate esiste si va esiste pana

atunci, pana nu va fi mai recititu resolutia. Acest'a o scu totu, cari locuescu intre nationalitati, si sciu, ca sunt multu; der' am auditu degia accentuandu-se in mai multe programme, cum-ca nece nu existe de nationalitate, ca legea de nationalitati nece nu este neindestulitoria, ca neindestulirea acoloru-a o manifesta numai unii membri ai seuguratecoloru nationalitati si numai d'in interese, ca pre numeru acoloru nationalitati se se innalteie ei. Acest'a mai ca s'a facutu d'atuna la cei ce turescu nationalitate

Placa-ve a crede, ca acesta aserptiune este fara neei una basa; ca-ci deca cum-va unele nationalitati au estelu de membri, despre cari nu fara basa s'ar' pote dice acest'a, atunci credu, ca acest'a la tota intempare este exceptiune si d'in exceptiune nu se pote face regula generala.

Contrariulu inse se pote documenta d'in istoria temporiloru mai proximie.

Sunt wese anni de candu traimu in vietia constitutionalu; intrebu dera, unde este casu, ca unulu scu altu membru de nationalitate s'ar' fi redicatu pe umeru nationalitatiloru; eu celu pucinu nu scu, ca astelu de norocu se fi ajunsu pre cara-va. Inse scu, ca astelu de individi de nationalitate, cari au lucratu contra nationalitati loru proprie, au fostu remunerati si cu acestu pretiu au ajunsu ranguri.

On, camera! Ertati-mi, ca acum, candu este vorba despre neindestulirea nationalitatiloru, se vorbescu despre acea nationalitate, a carei sentimente le cunoscu si a carei unu modestu membru sum si eu, despre nationalitate romana. Sum pre de plinu convinsu, ca cetatenii romani ai aceste patrie, nu iubescu mai pucinu acesta patria, nu dorescu mai pucinu innaltirea aceste patrie, de catu civa magiari ai aceste patrie, ei si neei nu dorescu alta-ce, de catu, ca recunoscendu-li-se existentiile loru nationale, se pota trai in acesta patria la oalta cu magiari, si se si-pota desvolta limba si cultura loru; nimo se nu le in nume de reu acesta dorintia a romaniloru, ca-ci jace in natura dreptulu de existentiu. De altmuntrea acest'a nu pote fi statulu spre stricatie, ca-ci sum convinsu ca celu ce nu si-iubese nationalitates sa, seu si-intorcea acelu-a de la ea, si nu dorescu progressarea acelu-a acelu-a nu iubese neei patri'a.

Indetelirea nationalitatiloru si in alta privintia va nasce virtutu salutaru, ca-ci deca nationalitate si-desvolta propria loru cultura, atunci aceea nu se cultiva numai pentru ei, ci pentru patri'a intregu.

Acest'a este nisuti'a nostra, nu inse intentiunea d'a nisci contra integritatii statului si la demembrarea lui totala, precum suntemu suspensionati.

Noi romani o scimu, ca numai in acesta patria poteme cauta si ada fericea nostra, scimu, ca in acesta patria d'impreuna cu ungari trebuie ce traimu si se morimu, scimu, ca celu ce ataca statulu acesta-a si existenti'a lui, ataca existenti'a propriu nostre nationalitati, scimu, ca in tempuri critice suntemu chiamati a spera d'impreuna cu ungarii patri'a, in vremuri pacifice d'impreuna cu ungarii a liera la crearea de instituti pacifice. Atunci inse, candu in aspiratiunile nostre nationale, impreunatu cu patriotismu, neincetatu suntemu impedati, candu in chestiune existentiile nostre nationale trebuie se leptamu contra poterei negatiunii, candu educatiunea si cultivarea nostra nu se considera de locu, cu tote ca onerele comune ale patriei si noi le portamu, ca si cei-a-lalti cetatenii ai patrie, pentru a caru cultivare nationala statulu aduce ori ce sacrificiu atunci nu luati romanime in nume de reu, dera nu este indetultu; d'in care neindestulire, desrolandu-se amaritiunea, in tempuri critice se sentu chiamati, inainte de tote se si mautiesca propria loru esientia nationala. Marturisescu ca neei candu n'am sentitu mai mare neferice pentru patri'a mea, ca atunci, candu — de-si in tenere-tile mele — am vediatu cate nationalitati tote luptandu si nangerandu in castre contrarie. Sentimentu mai mare de dorere ca patriotu neei candu n'am avut, ca si candu am auditu ca ceste seu

cele castre a raportatu victorii seu a sufferitu ba-lia, ca-ci in ambele castri am sentitu, ca nu o parte-ci patri'a este batuta si ca d'in victoria nu patri'a trago folosu, ci inimicii ei. Eu nu o dorescu, si credu, ca nici amici mei de principiu nu o dorescu, ca acest'a se se mai intempie inca odta. Ci dorimu, ca de nici incolo astelu de lupte se nu se mai pota insemna in istoria ventoria a aceste patrie. Dorindu acest'a numai asie ni-o potemu intipni, dera, indetelindu-se nationalitate, cultura acoloru-a se innalteza si facemu se incele in noi neceitate, a senti in noi chismarea, ca in tempuri critice, inainte de tote, se speramu existenti'a nationalitati nostre proprie; si in midiloculu astor-felu de sentimente, cetezu a afirma si a dice, ca afin de necessariu si oportunu a ni areta in adresa aplicarea si promptitudinea nostra spre resolvere, seu mai bine disu, spre intorcuremura chestiunei de nationalitate; e oportunu, on, camera, facia cu coron'a, ca-ci sum convinsu, ca anim'a paritiesca a Maest. Sale bato de o potiva pentru indetulties si fericea telorur nationalitatiloru d'in acesta patria. Afiamu de necessariu on, camera, pentru ca, vedindu nationalitate, cum-ca in adresa acesta directiune este desemnata, ca e un'a d'intre directiunile si misiunile ventoriului, cu linisire si sperantia voru privi la ventoria.

Findu vorba despre Ardelu, concediti-mi, ca in pucine curvile se mi-dau si eu parerea in acesta privintia. Ardelulu este impreunatu cu acest'a ungareca prin legea de unione astelu, in catu ambele formeza una patria comuna, seu celu pucinu, ar' trebui se formeze.

Corporalment este impreunatu, adeca in urma administratiunii, dar' nu este spiritalment impreunatu. Eu d'in parte-mi asiu dori, ca aceste due terre se se impreune si in insufletire, si dera se potu astelu impreuna, atunci de securu voru fi solide.

Si acest'a se pote ajunge, se fimu numai cu incedere unulu cacia altulu, se fimu toleranti, se fimu ecuitabili facia de marea majoritate a locuitoriloru aceste terre, si sum securu, ca relatiiune contrarie de asta-di se voru complan si actual'a anomalia ardelen'a va inceta.

Concedi-mi on, camera se mai reflectezu la una ingimurare, ce s'a pronunziata aici la debateria adresei, si care nu o potu trece ca vederea. Pre on, nostru condeputatu Ionu Gezman a disu (Se audimu): ca elu nu este omu bigotu alu nationalitati, si ca elu are una natune gloriosa, adeca poporulu intregu alu aceste patrie; buerosu primescu si cu acestu punctu de manecare si si'en dico, ca si pentru mize este poporulu politicu acelu-a, care este compassu d'in poporele aceste patrie, si si e dico, ca natunea magiara, diplomatica, este si a mea.

Dare dicendu acest'a, nu potu primi calea si modulu, care nu este nici a celei natuni intregu, neei a partiloru si seugurate, adeca nu potu fi calea constitutionalu; calea si modulu dnu Gezman, candu a disu, ca pretensiunile lui este, ca terra se se ingrutesca de noi, ca de nesce serantoci parasti.

Eu, on, camera, nu scu dera on. d. deputatu a luatu parte atunci si in tempulu acelu-a, candu pretensiunile nationalitatiloru, in parte, s'au multitudine, de-si afara de constitutiune; dera scu, ca eu atunci n'am luatu parte si am fostu convinsu, ca numai pr cale constitutionalu se pote securu debate acesta chestiune si vorbi despre ea; inse scu si acea, ca pentru astelu de serantoci unmai vocea gratiei este ajutoriu si nu vocea dreptului, nu a constitutiunii, care se pote accepta in una tierra constitutionalu. Recomendu emendamentulu spee primire. (Applause in stang'a.) (Ed.)

Cronica esterna.

Bucuresci, 9 Octobru 1872.

In diu'a de 5 Octobru, pe campia care se intinde de la bariera Tergu Vestea, numita Susiani,

